ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ JEAN-PIERRE WARNER της 10ης Ιουνίου 1975 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Η υπό κρίση υπόθεση παραπέμφθηκε στο Δικαστήριο με αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως από το Cour de cassation της Γαλλίας. Η αναιρεσείουσα είναι η Caisse primaire d' assurance maladie της Sélestat. Η αναιρεσίβλητη είναι η Association du Foot-Ball Club της Andlau.

Η Andlau και η Sélestat βρίσκονται και οι δύο στην Αλσατία, στο Νομό του Bas-Rhin.

Στις αρχές του 1970, η αναιρεσίβλητη στην κύρια δίκη οργάνωσε τρεις χορούς, τον πρώτο στις 14 Φεβρουαρίου, το δεύτερο στις 11 Απριλίου και τον τρίτο στις 17 Μαΐου. Για να τους δώσει ζωή, προσέλαβε ορχήστρα αποτελούμενη από πέντε μουσικούς, όλους γερμανικής ιθαγένειας, κατοίκους Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Ο αρχηγός αυτού του συγκροτήματος ήταν κάποιος Peter Schworer.

Το άρθρο L. 242-1 του γαλλικού κώδικα κοινωνικής ασφαλίσεως προβλέπει την υποχρεωτική υπαγωγή στους αρμόδιους οργανισμούς κοινωνικής ασφαλίσεως όλων των καλλιτεχνών δημοσίων θεαμάτων, οποιαδήποτε και αν είναι η ιθαγένειά τους, και προβλέπει ότι οποιοσδήποτε ζητεί τις υπηρεσίες τους, έστω και ευκαιριακά, υπέχει έναντι αυτών των καλλιτεχνών τις υποχρεώσεις εργοδότου. Αυτή η διάταξη δεν ισχύει, ωστόσο, παρά με την επιφύλαξη του άρθρου 29, s) του βιβλίου 1 του εργατικού κώδικα. Καθόσον μας αφορά στην υπό κρίση υπόθεση, αυτή η διάταξη, παρόλον ότι δημιουργεί σχετικά με τη σύμβαση προσλήψεως ενός μουσικού τεκμήριο συμβάσεως εργασίας, επιτρέπει την ανατροπή αυτού του τεκμηρίου με την απόδειξη ότι ο ενδιαφερόμενος ήταν έμπορος.

Στηριζόμενη σ' αυτές τις διατάξεις, η αναιρεσείουσα ζήτησε από την αναιρεσίβλητη εργοδοτικές εισφορές για τις εν λόγω τρεις προσφορές εργασίας των πέντε μελών της ορχήστρας του Schworer, ανερχόμενες στο συνολικό ποσό των 812,50 γαλλικών φράγκων.

Η αναιρεσίβλητη άσκησε έφεση ενώπιον της Commission de première instance du contentieux de la sécurité sociale du Bas-Rhin, η οποία έκρινε την έφεση βάσιμη με την αιτιολογία ότι η εφαρμογή της γαλλικής νομοθεσίας, που έχει εφαρμογή σε άλλες περιπτώσεις, στην προκειμένη περίπτωση αποκλειόταν από το άρθρο 13, παράγραφος 1, γ) του κανονισμού του Συμβουλίου 3 (όπως τροποποιήθηκε) και το άρθρο 11, παράγραφος 2 του κανονισμού του Συμβουλίου 4.

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

Η ασκηθείσα από την αναιρεσείουσα αναίρεση στρέφεται κατ' αυτής της τελευταίας αποφάσεως.

Ενθυμείται το Δικαστήριο ότι οι κανονισμοί 3 και 4 [τους οποίους αντικατέστησαν από το 1972 οι κανονισμοί (ΕΟΚ) 1408/71 και 574/72] θεσπίστηκαν από το Συμβούλιο το 1958, κατ' εφαρμογή του άρθρου 51 της Συνθήκης ΕΟΚ, που του επιβάλλει να θεσπίσει «στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως τα αναγκαία μέτρα για την εγκαθίδρυση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων».

Δεδομένου ότι δεν υφίσταται αυθεντική απόδοση των κανονισμών 3 και 4 στα αγγλικά, θα κάνω μνεία των διατάξεων στις οποίες αναφέρομαι στα γαλλικά.

Τα άρθρα 12 έως 15 του κανονισμού 3, που ήταν συγκεντρωμένα υπό τον τίτλο «διατάξεις περί της εφαρμοστέας νομοθεσίας», περιείχαν σύνολο κανόνων που, όπως δέχτηκε το Δικαστήριο σε πολλές αποφάσεις, απέβλεπαν στο να διασφαλίσουν γενικά ότι ένας εργαζόμενος δεν θα υπαγόταν σε κάθε στιγμή παρά στην νομοθεσία κοινωνικής ασφαλίσεως ενός μόνο κράτους μέλους ούτως ώστε να αποφεύγεται, όχι μόνο προς το συμφέρον του ίδιου του εργαζόμενου και του εργοδότου ή των εργοδοτών του, αλλά επίσης και προς το συμφέρον των οργανισμών κοινωνικής ασφαλίσεως των κρατών μελών, κάθε ανωφελής σώρευση, ικανή να παρεμβάλλει εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας: βλ. υπόθεση 92/63, Nonnenmacher κατά Sociale Verzekeringsbank (ECR, σ. 573 και 574)· υπόθεση 19/67, Sociale Verzekeringsbank κατά Van der Vecht (ECR 1967, σ. 455 μέχρι 457)· υπόθεση 35/70, Manpower κατά Caisse primaire d' assurance maladie του Στρασβούργου (ECR 1970, σ. 1257)· υπόθεση 73/72, Bentzinger κατά Steinbruchs- Berufsgenossenschaft (ECR 1973, σ. 288), και υπόθεση 13/73, Angenieux κατά Hakenberg (ECR 1973, σ. 948 μέχρι 951). Η καθιερωθείσα αρχή σ' αυτές τις υποθέσεις αναφέρεται άλλωστε σήμερα ρητά και με ακόμα σαφέστερους όρους στο άρθρο 13, παράγραφος 1 του κανονισμού 1408/71 που έχει ως εξής:

«Ο εργαζόμενος, για τον οποίο ισχύει ο παρών κανονισμός υπόκειται στη νομοθεσία ενός μόνο κράτους μέλους. Η νομοθεσία αυτή προσδιορίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος τίτλου.» (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 73 επ.).

Τα άρθρα 12 και 15 του κανονισμού 3 μπορούν, επομένως, κάλλιστα να οριστούν, χρησιμοποιώντας την ορολογία του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, σαν «συνδετικοί κανόνες».

Ο γενικός κανόνας που είχε εφαρμογή στους εργαζόμενους εκτός των ναυτικών ήταν διατυπωμένος στο άρθρο 12, παράγραφος 1 που όριζε ότι:

«Με την επιφύλαξη των διατάξεων του παρόντος τίτλου, ο μισθωτός εργαζόμενος ή ο προς αυτόν εξομοιούμενος που απασχολείται στο έδαφος κράτους μέλους υπόκειται στη νομοθεσία του κράτους αυτού, ακόμα και αν κατοικεί στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, ή αν η επιχείρηση ή ο εργοδότης που τον απασχολεί έχει την έδρα της και την κατοικία του στο έδαφος άλλου κράτους μέλους.» (ΟJ αριθ. 30 της 16ης Δεκεμβρίου 1958.)

Το άρθρο 12, παράγραφος 2 περιείχε γενικό κανόνα ανάλογο για τους ναυτικούς και

υπήγαγε αυτούς στη νομοθεσία της χώρας, σημαία της οποίας έφερε το πλοίο εφόσον επρόκειτο περί σημαίας κράτους μέλους.

Το άρθρο 13 προέβλεπε ορισμένες εξαιρέσεις από τους κανόνες του άρθρου 12.

Έτσι το άρθρο 13, παράγραφος 1, α) αφορούσε την περίπτωση εργαζόμενου, του οποίου ο εργοδότης ήταν εγκατεστημένος στο έδαφος κράτους μέλους και τον οποίο ο εν λόγω εργοδότης αποσπούσε στο έδαφος άλλου κράτους μέλους προς εκτέλεση εργασίας προσωρινά για λογαριασμό του. Αυτός ο εργαζόμενος εξακολουθούσε να υπόκειται στη νομοθεσία του πρώτου κράτους μέλους. Το άρθρο 13, παράγραφος 1, β) ρύθμιζε τις λεπτομέρειες περιπτώσεως εργαζομένων απασχολούμενων σε διεθνείς μεταφορές. Το άρθρο 13, παράγραφος 1, γ) περιελάμβανε δύο εδάφια. Το πρώτο, που είναι η διάταξη στην οποία η Commission de première instance στήριξε την απόφασή της στην υπό κρίση υπόθεση, ήταν διατυπωμένο ως εξής:

«Οι εργαζόμενοι, μισθωτοί ή προς αυτούς εξομοιούμενοι, εκτός των αναφερόμενων στο εδάφιο β), που ασκούν συνήθως τη δραστηριότητά τους στο έδαφος περισσοτέρων κρατών μελών, υπάγονται στη νομοθεσία του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου έχουν την κατοικία τους.» (O.J. αριθ. 30 της 16ης Δεκεμβρίου 1958.)

Το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 13, παράγραφος 1, γ), αφορούσε την περίπτωση εργαζόμενου που απασχολείται συνήθως στο έδαφος περισσοτέρων κρατών μελών, αλλά όχι στο έδαφος του κράτους μέλους όπου έχει την κατοικία του. Το άρθρο 13, παράγραφος 1, δ) αφορούσε την περίπτωση των εργαζόμενων, των απασχολούμενων από επιχειρήσεις εγκατεστημένες στα σύνορα δύο κρατών μελών.

Το άρθρο 13, παράγραφος 2, προέβλεπε διάφορες εξαιρέσεις που είχαν εφαρμογή στους ναυτικούς που τελούσαν υπό ειδικές συνθήκες.

Δεν θα αναφέρω τις διατάξεις των άρθρων 14, 14 α) και 14 που δεν έχουν άμεση σχέση με την υπό κρίση υπόθεση, παρά μόνο κατά το ότι προφανώς απέβλεπαν, και αυτές, στο να προσδώσουν αποτέλεσμα στην αρχή κατά την οποία, σε θέματα κοινωνικής ασφαλίσεως, κανένας εργαζόμενος δεν έπρεπε, γενικά, να υπάγεται κατά τον ίδιο χρόνο στη νομοθεσία πλέον του ενός κράτους μέλους.

Ούτε είναι αναγκαίο να επιμείνω επί του άρθρου 11, παράγραφος 2, του κανονισμού 4, κατά το οποίο:

«Όταν η γερμανική νομοθεσία έχει εφαρμογή, δυνάμει του άρθρου 13, εδάφιο β) ή γ), του κανονισμού, επί εργαζόμενου του οποίου ο εργοδότης δεν βρίσκεται στο έδαφος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, η εν λόγω νομοθεσία πρέπει να εφαρμόζεται ωσάν ο εν λόγω εργαζόμενος να απασχολείται στον τόπο της κατοικίας του.»

Είναι σήμερα δεδομένο, νομίζω, ότι αυτή η διάταξη είχε περιορισμένη εφαρμογή. Ο μοναδικός σκοπός της ήταν να επιτρέπει τον προσδιορισμό του αρμόδιου γερμανικού οργανισμού κοινωνικής ασφαλίσεως, όταν, βάσει του άρθρου 13, παράγραφος 2, εδάφιο β) ή γ), ο εργαζόμενος υπαγόταν στη γερμανική νομοθεσία, ενώ αυτή η νομοθε-

σία δεν θα είχε εφαρμογή στην περίπτωσή του αν δεν υπήρχαν αυτές οι διατάξεις.

Το Cour de cassation ζητεί από το Δικαστήριο να αποφανθεί ποια είναι η ορθή έννοια των άρθρων 13, παράγραφος 1, γ) και 11, παράγραφος 2 και ειδικότερα:

«1) αν η γερμανική νομοθεσία περί κοινωνικής ασφαλίσεως έχει εφαρμογή επί γερμανού μουσικού, κατοίκου Γερμανίας, υπαγόμενου ή όχι, στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, σε οργανισμό κοινωνικής ασφαλίσεως, είτε υπό την ιδιότητα του υπαλλήλου είτε υπό την ιδιότητα του αυτοαπασχολούμενου εργαζόμενου και ο οποίος ασκεί ευκαιριακά στη Γαλλία δραστηριότητα καλλιτέχνη δημοσίων θεαμάτων που κανονικά συνεπάγεται την υπαγωγή του στο γαλλικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως των μισθωτών εργαζομένων και των προς αυτούς εξομοιούμενων;

2) αν, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, η εφαρμογή των κοινοτικών κανονισμών έχει ως συνέπεια την απαλλαγή από τις εισφορές που κανονικά οφείλει ο γάλλος εργοδότης στους γαλλικούς οργανισμούς κοινωνικής ασφαλίσεως για την απασχόληση στη Γαλλία καλλιτεχνών δημοσίων θεαμάτων και τη δημιουργία ευνοϊκότερης γι' αυτόν κατάστασης στην περίπτωση απασχολήσεως γερμανών παρά γάλλων μουσικών;

3) αν, σε περίπτωση εργατικού ατυχήματος ή ατυχήματος επερχόμενου κατά τη διαδρομή στη Γαλλία, οι γαλλικοί οργανισμοί κοινωνικής ασφαλίσεως θα ήσαν υποχρεωμένοι να καταβάλουν παροχές στους γερμανούς μουσικούς».

Νομίζω ότι οι απαντήσεις σ' αυτά τα ερωτήματα δεν θα εμφάνιζαν δυσκολίες αν επρόκειτο περί γερμανού μουσικού κατοίκου Γερμανίας, θεωρούμενου ως «μισθωτού εργαζόμενου ή προς αυτόν εξομοιούμενου» (κατά την έννοια αυτού του όρου του κανονισμού 3), όχι μόνο στη Γαλλία αλλά επίσης και στη Γερμανία, και που θα ήταν, συνεπώς, ασφαλισμένος υπ' αυτή την ιδιότητα στη Γερμανία.

Υπ' αυτές τις συνθήκες, πράγματι, το άρθρο 13, παράγραφος 1 γ) του κανονισμού θα είχε προφανώς εφαρμογή και ο «κανόνας της συνδέσεως» που περιέχεται σ' αυτή τη διάταξη θα είχε υποδείξει ως εφαρμοστέα νομοθεσία σ' αυτή την περίπτωση τη γερμανική.

Η αναιρεσείουσα στη κύρια δίκη ισχυρίστηκε, τόσο ενώπιον του Cour de cassation όσο και ενώπιον του Δικαστηρίου, ότι το άρθρο 13, παράγραφος 1, γ) αναφερόταν αποκλειστικά στη χορήγηση παροχών και ότι δεν μπορούσε να απαλλάξει το γάλλο εργοδότη από την καταβολή των εισφορών που όφειλε δυνάμει του γαλλικού δικαίου. Όπως παρατήρησε η Επιτροπή στις πολύ χρήσιμες παρατηρήσεις της, «η νομοθεσία» κράτους μέλους, στην οποία αναφερόταν κάθε διάταξη των άρθρων 12 και 13, οριζόταν στο άρθρο 1, εδάφιο β) του κανονισμού 3 με όρους που αποδεικνύουν ότι αυτή η έκφραση υποδείκνυε το σύνολο των διατάξεων αυτού του κράτους μέλους που αφορούσαν τους κλάδους κοινωνικής ασφαλίσεως στους οποίους ο κανονισμός είχε εφαρμογή. Επιπλέον, η εξέταση του κανονισμού στο σύνολό του καταδεικνύει ότι, σύμφωνα με το πνεύμα των συντακτών του, εκτός από την περίπτωση συστημάτων που δεν προβλέπουν εισφορές, η καταβολή εισφορών και το πλεονέκτημα των παροχών συμβαδίζουν. Από αυτό έπεται, κατά την άποψή μου, ότι όταν μια διάταξη του άρθρου 13 καθιστούσε τη νομολογία ορισμένου κράτους μέλους εφαρμοστέα σε ορι-

σμένο εργαζόμενο, αυτή η νομοθεσία είχε εφαρμογή τόσο όσον αφορά τις εισφορές όσο και όσον αφορά τις παροχές.

Η Επιτροπή επισημαίνει στις παρατηρήσεις της δυσχέρεια οφειλόμενη στο γεγονός ότι το άρθρο 13, παράγραφος 1, γ) χρησιμοποιούσε τη λέξη «συνήθως», ενώ το ερώτημα που θέτει το Cour de cassation αφορά περίπτωση εργαζόμενου του οποίου οι δραστηριότητες στο έδαφος κράτους μέλους, εκτός αυτού όπου έχει την κατοικία του, δεν ήταν παρά ευκαιριακές. Η επιτροπή ισχυρίστηκε ότι η άσκηση ευκαιριακής δραστηριότητας στο έδαφος άλλου κράτους μέλους υπάγεται στην πραγματικότητα στο άρθρο 13, παράγραφος 1, α). Προσωπικά, δεν νομίζω ότι αυτή η περίπτωση υπάγεται αποκλειστικά σ' αυτή την τελευταία διάταξη. Υφίσταται σημαντική διαφορά μεταξύ του άρθρου 13, παράγραφος 1, α) και του άρθρου 13, παράγραφος 1, γ): Η πρώτη απ' αυτές τις διατάξεις αφορούσε αποκλειστικά την περίπτωση εργαζόμενου που δεν είχε παρά ένα μόνο εργοδότη, ενώ η δεύτερη διάταξη είχε εφαρμογή οποιοσδήποτε και αν ήταν ο αριθμός των εργοδοτών του ενδιαφερόμενου (βλ. τις αποφάσεις Bentziger και Hakenberg, που ήδη ανέφερα). Το να υποστηριχθεί ότι το άρθρο 13, παράγραφος 1, γ) είχε εφαρμογή σε πρόσωπο εργαζόμενο «συνήθως» για εργοδότες εγκατεστημένους σε διάφορα κράτη μέλη, αλλά ότι δεν μπορούσε να εφαρμοστεί στον εργαζόμενο που δρούσε έστω «ευκαιριακά», όχι μόνο θα καθιστούσε ανέφικτο τον ουσιώδη σκοπό των περιεχόμενων στα άρθρα 12 έως 15 κανόνων, αλλά θα το έπραττε κατά τρόπο παντελώς παράλογο. Αυτό θα ισοδυναμούσε με το να λεχθεί ότι ο ευκαιριακά διακινούμενος εργαζόμενος, δεδομένου ότι η διακίνησή του δεν ήταν παρά ευκαιριακή, μπορούσε, αντίθετα προς τον συνήθως διακινούμενο εργαζόμενο, να υπόκειται συγχρόνως στη νομοθεσία κοινωνικής ασφαλίσεως περισσοτέρων κρατών μελών. Δεν διστάζω να θεωρήσω ότι το άρθρο 13, παράγραφος 1, γ) ορίζει σιωπηρώς ότι, ό,τι ίσχυε για τον συνήθως διακινούμενο ίσχυε a fortiori για ευκαιριακά διακινούμενο εργαζόμενο. Νομίζω ότι, η περίπτωση στην οποία η διάκριση μεταξύ συνήθους δραστηριότητας και ευκαιριακής δραστηριότητας θα μπορούσε να γίνει βασίμως, θα ήταν εκείνη στην οποία ο ενδιαφερόμενος εργαζόταν συνήθως σε κράτος μέλος διαφορετικό από αυτό της κατοικίας του, και ευκαιριακά στη χώρα της κατοικίας του. Μπορούσε, τότε να υποστηριχθεί ότι η ευκαιριακή του δραστηριότητα στη χώρα της κατοικίας του δεν επαρκούσε για να αποκλείσει την εφαρμογή του γενικού κανόνα του άρθρου 12, παράγραφος 1 και, συνεπώς, να τον υπαγάγει στην υποχρεωτική ασφάλιση αυτής της χώρας. Αυτό, ωστόσο, δεν συμβαίνει στην προκειμένη περίπτωση.

Ξεκινώντας πάντοτε από τη σκέψη ότι ο εν λόγω μουσικός είχε την ιδιότητα «μισθωτού εργαζόμενου ή προς αυτόν εξομοιούμενου» τόσο στη Γαλλία όσο και στη Γερμανία και ότι, συνεπώς, ήταν ασφαλισμένος υπ' αυτή την ιδιότητα στη Γερμανία, θα εξετάσω τώρα το δεύτερο και τρίτο ερώτημα που υπέβαλε το Cour de cassation.

Το δεύτερο ερώτημα εγείρει δύο προβλήματα.

Το πρώτο αφορά το αν η εφαρμογή των κοινοτικών κανονισμών μπορεί να είχε ως συνέπεια την απαλλαγή γάλλου εργοδότη από την καταβολή των εισφορών, τις οποίες διαφορετικά θα όφειλε στους γαλλικούς οργανισμούς κοινωνικής ασφαλίσεως, λόγω της απασχόλησης στη Γαλλία καλλιτεχνών δημοσίων θεαμάτων! Η απάντηση σ' αυτό το σκέλος του ερωτήματος είναι πασιφανέστατα καταφατική και δεν απαιτεί καμιά βαθύτερη εξέταση.

Το δεύτερο σκέλος του ερωτήματος εγείρει το πρόβλημα αν, η εφαρμογή αυτών των

κανονισμών θα είχε ως συνέπεια να παρέχει στο Γάλλο εργοδότη πλεονέκτημα αν προσλάμβανε γερμανούς παρά γάλλους μουσικούς. Δεν νομίζω ότι το Δικαστήριο μπορεί να απαντήσει πλήρως σ' αυτό το ερώτημα. Αυτό εξαρτάται, αφενός, από τις διατάξεις του γερμανικού δικαίου, τις σχετικές με τις υποχρεώσεις που επιβάλλονται στο γάλλο εργοδότη στις ειδικές περιστάσεις της προκειμένης περιπτώσεως και, αφετέρου, από την αποτελεσματικότητα των διαθέσιμων διοικητικών και δικαστικών μέσων για την αναγκαστική εκτέλεση οποιασδήποτε υποχρέωσης αυτής της φύσεως. Αυτό επί του οποίου δεν χωρεί αμφιβολία είναι ότι οι συντάκτες του κανονισμού 3, έκριναν ότι, όταν αυτό ήταν ενδεδειγμένο, οι οργανισμοί κοινωνικής ασφαλίσεως κράτους μέλους έπρεπε να μπορούν να επιδιώξουν την είσπραξη των εισφορών, των οφειλόμενων από εργοδότες εγκατεστημένους σε άλλα κράτη μέλη. Το άρθρο 51 του κανονισμού ορίζει ότι:

«Η είσπραξη των εισφορών που οφείλονται σε οργανισμό ενός από τα κράτη μέλη μπορεί να πραγματοποιηθεί στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, σύμφωνα με τη διοικητική διαδικασία και με τις εγγυήσεις και προνόμια που έχουν εφαρμογή στην είσπραξη των εισφορών που οφείλονται σε αντίστοιχο οργανισμό του τελευταίου αυτού κράτους. Η εφαρμογή αυτής της διάταξης θα αποτελέσει το αντικείμενο διμερών συμφωνιών που θα μπορούν επίσης να αφορούν τη δικαστική διαδικασία εισπράξεως.»

Στο μέτρο που μπόρεσα να διαπιστώσω καμιά διμερής συμφωνία αυτού του είδους δεν έχει συναφθεί μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας. Αυτό, ωστόσο, δεν σημαίνει ότι το άρθρο 51 παραμένει νεκρό γράμμα.

Το τρίτο ερώτημα που υπέβαλε το Cour de cassation περιλαμβάνει επίσης δύο σκέλη. Ερωτάται αν οι γαλλικοί οργανισμοί κοινωνικής ασφαλίσεως θα ήταν υποχρεωμένοι να καταβάλλουν παροχή σε γερμανό μουσικό (α) στην περίπτωση εργατικού ατυχήματος που θα συνέβαινε στη Γαλλία ή (β) σε περίπτωση ατυχήματος επισυμβαίνοντος στη Γαλλία, κατά τη διαδρομή προς τον τόπο της εργασίας ή από αυτόν. Στην προκειμένη περίπτωση, η επίλυση αυτών των προβλημάτων δεν εμφανίζει την παραμικρότερη δυσχέρεια.

Η απάντηση στο ερώτημα υπό το στοιχείο (α) πρέπει να αναζητηθεί, όπως παρατήρησε και η Επιτροπή, στο άρθρο 29 του κανονισμού 3, και, ειδικότερα, στις παραγράφους 1 και 7 αυτού του άρθρου. Το αποτέλεσμα αυτών των διατάξεων, συνοπτικά, θα ήταν ο εν λόγω γερμανός μουσικός να έχει δικαίωμα επί παροχών σε είδος από τους γαλλικούς οργανισμούς, οι οποίοι θα μπορούσαν να αναζητήσουν το ποσό από τον αρμόδιο γερμανικό οργανισμό και ότι ο ενδιαφερόμενος θα είχε δικαίωμα επί παροχών σε μετρητά από τον αρμόδιο γερμανικό οργανισμό. Έτσι, κανένα τμήμα της επιβαρύνσεως, τελικά, δεν θα υφίσταντο οι γαλλικοί οργανισμοί.

Η απάντηση στο ερώτημα υπό στοιχείο (β) — και αυτό επίσης υποδείχτηκε από την Επιτροπή — ανευρίσκεται στην απόφαση του Δικαστηρίου που εκδόθηκε στην υπόθεση Van der Vecht, που ήδη ανέφερα. Το Δικαστήριο εφάρμοσε, σ' αυτή την υπόθεση, τη γενική αρχή που ανέφερε ο γενικός εισαγγελέας Gand (ECR 1967, σ. 463), κατά την οποία ο τόπος όπου επισυνέβη ένα ατύχημα κατά τη διαδρομή προς τον τόπο εργασίας ή από τον τόπο εργασίας δεν μπορεί να έχει επιρροή επί της επιλογής της νομοθεσίας της κοινωνικής ασφαλίσεως που έχει εφαρμογή στο θύμα. Ο γενικός εισαγγελέας Gand ανέφερε ότι, αφής στιγμής η εφαρμοστέα σε έναν εργαζόμενο νομοθεσία έχει καθοριστεί σύμφωνα με τα άρθρα 12 και 13 του κανονισμού, αυτή η

νομοθεσία και μόνο αυτή εφαρμοζόταν και εξακολουθεί να εφαρμόζεται σ' αυτόν τον εργαζόμενο, οποιοσδήποτε και αν είναι ο τόπος όπου υπήρξε θύμα ατυχήματος. Και προσθέτει ότι η υποστήριξη αντίθετης άποψης «θα ισοδυναμούσε με άρνηση του ενιαίου συστήματος που επιδιώκει ο κανονισμός 3». Και αυτή τη φορά καμιά επιβάρυνση, επομένως, στην εξεταζόμενη περίπτωση, δεν θα υφίσταντο οι γαλλικοί οργανισμοί.

Αυτές οι διαπιστώσεις δεν μου επιτρέπουν, ωστόσο, να καταλήξω σε συμπέρασμα, διότι δεν έχει αποδειχθεί ότι στην πραγματικότητα, ο Schworer και οι μουσικοί του ήσαν ασφαλισμένοι στη Γερμανία υπό την ιδιότητα «μισθωτών εργαζομένων ή εξομοιούμενων προς αυτούς». Το μόνο πραγματικό σχετικό στοιχείο που αναφέρει η Commission de première instance είναι προφανώς το γεγονός ότι ο Schworer υπαγόταν, ο ίδιος, στη «Kaufmännische Krankenkasse Halle» του Freiburg im Breisgau που, σύμφωνα με την ονομασία της, φαίνεται να είναι οργανισμός για αυτοαπασχολούμενους εργαζόμενους. Η αναιρεσίβλητη ισχυρίζεται ότι, σύμφωνα με δήλωση που έχουν υπογράψει όλα τα μέλη της ορχήστρας στο Andlau στις 20 Φεβρουαρίου 1971, ήταν όλοι ασφαλισμένοι στη Γερμανία. Η Commission de première instance δεν φαίνεται, ωστόσο, να έχει προβεί σ' αυτή τη διαπίστωση, όπως δεν υφίσταται καμία ένδειξη που να επιτρέπει να καθοριστεί υπό ποια ιδιότητα οι ενδιαφερόμενοι ήσαν ίσως ασφαλισμένοι. Η Commission de première instance, κατά πάσα πιθανότητα, δεν αποφάνθηκε ρητώς ούτε αυτή επί των ισχυρισμών της αναιρεσείουσας, που υποστήριξε ότι το ποσό που είσπραξε η ορχήστρα διανεμήθηκε ισόποσα μεταξύ των μελών της και ότι ο Schworer δεν ήταν έμπορος. Η γενική ανεπάρκεια διαπιστώσεων από το εν λόγω διοικητικό όργανο συνιστά άλλωστε ένα από τα παράπονα που διατυπώνει η αναιρεσείουσα και που προκάλεσε τα σχόλια της Επιτροπής.

Αυτό εξηγεί επίσης, νομίζω, γιατί το πρώτο ερώτημα που υπέβαλε το Cour de cassation περιλαμβάνει δύο σκέλη. Πράγματι, αυτά τα δύο σκέλη μπορούν να διατυπωθούν ως εξής: οι απαντήσεις που υπέδειξε για την περίπτωση κατά την οποία ο εν λόγω μουσικός ήταν ασφαλισμένος στη Γερμανία υπό την ιδιότητα «μισθωτού εργαζόμενου ή προς αυτόν εξομοιούμενου» θα ήσαν διαφορετικές: α) αν ήταν ασφαλισμένος σ' αυτή τη χώρα υπό την ιδιότητα του αυτοαπασχολούμενου εργαζόμενου ή β) αν δεν ήταν καθόλου ασφαλισμένος;

Η αναιρεσείουσα και η αναιρεσίβλητη θεωρούν αμφότερες ότι η απάντηση θα ήταν η ίδια, οποιαδήποτε και αν είναι η ιδιότητα υπό την οποία ο μουσικός ήταν ασφαλισμένος στη Γερμανία, εφόσον ήταν εκεί ασφαλισμένος. Η Επιτροπή, από την πλευρά της, υποστηρίζει ότι, εφόσον ο κανονισμός 3 εφαρμόζεται αποκλειστικώς στους «μισθωτούς εργαζόμενους και τους προς αυτούς εξομοιούμενους», το άρθρο 13, παράγραφος 1, γ) δεν μπορεί να έχει εφαρμογή παρά μόνον όταν ο ενδιαφερόμενος απασχολείται σε διάφορα κράτη μέλη υπό αυτήν την ιδιότητα. Είμαι της γνώμης ότι αυτή η άποψη είναι πολύ στενή.

Ενθυμείται το Δικαστήριο ότι ο όρος «εξομοιούμενος» που περιλαμβάνεται στην εν λόγω φράση ερμηνεύτηκε από το Δικαστήριο σε ορισμένες υποθέσεις. Σημαίνει ότι ο ενδιαφερόμενος σε μεγάλο μέτρο τυγχάνει μεταχειρίσεως από τη νομοθεσία κοινωνικής ασφαλίσεως ενός κράτους μέλους ωσάν να ήταν μισθωτός. Έτσι, στην υπόθεση 75/73, Hockstra κατά Bedrijfsvereniging Detailhandel (ECR 1964, σ. 347), θεωρήθηκε ότι καλύπτεται από την πιο πάνω έννοια ένα πρόσωπο στο οποίο η εφαρμοστέα ολλανδική νομοθεσία, μετά την παύση της δραστηριότητάς του, του χορήγησε το ευεργέτημα ασφαλίσεως συνεχιζόμενης προαιρετικά στον οργανισμό στον οποίο υπαγόταν ως μισθωτός. Επίσης στην υπόθεση

19/68, De Cicco κατά Landesversicherungsanstalt Schwaben (ECR 1968, σ. 699 και 700) ένα πρόσωπο το οποίο, υπό την ιδιότητα του αυτοαπασχολούμενου βιοτέχνη, είχε καταβάλλει εισφορές, σύμφωνα με τον ιταλικό νόμο, σε οργανισμό που αρχικά προοριζόταν για μισθωτούς, θεωρήθηκε ότι είχε το δικαίωμα, προς το σκοπό χορηγήσεως συντάξεως βάσει του κανονισμού 3, να προσθέσει αυτές τις περιόδους καταβολής εισφορών στις περιόδους ασφαλίσεως που είχε συμπληρώσει στη Γερμανία υπό την ιδιότητα εργάτη. Ή επίσης στην υπόθεση 23/71, Jansen κατά Mutualités Chrétiennes (ECR 1971, σ. 863 έως 865), ένα πρόσωπο το οποίο, παρόλον ότι δεν τον «απασχολούσε» ο πατέρας του, είχε βοηθήσει τον τελευταίο στο οικογενειακό αγρόκτημα, θεωρήθηκε ότι ανταποκρίνεται στην εν λόγω έννοια, διότι η εφαρμοστέα βελγική νομοθεσία εξομοιώνει αυτούς τους «βοηθούς» σε μισθωτούς. Και τέλος, στην υπόθεση Hakenberg, έγινε δεκτό ότι ένας περιοδεύων εμπορικός αντιπρόσωπος, ο οποίος αντιπροσώπευε ορισμένο αριθμό γαλλικών βιομηχανικών επιχειρήσεων, χωρίς όμως να απασχολείται από καμία από αυτές, έπρεπε να θεωρείται ως «εξομοιούμενος» λόγω των διατάξεων του γαλλικού κώδικα κοινωνικής ασφαλίσεως που είχε εφαρμογή στην περίπτωσή του (ECR 1973, σ. 946).

Καμιά αυστηρότητα δεν εκδηλώθηκε, επομένως, όσον αφορά τον όρο «μισθωτοί εργαζόμενοι ή προς αυτούς εξομοιούμενοι». Παρ' όλον ότι πρόκειται περί όρου του κοινοτικού δικαίου, το ακριβές περιεχόμενό του εξαρτιόταν σε κάθε περίπτωση από τις διατάξεις της οικείας εθνικής νομοθεσίας. Υπ' αυτές τις συνθήκες, θεωρώ ότι θα ήταν σφάλμα να περιοριστεί η εφαρμογή του άρθρου 13, παράγραφος 1, γ) στην περίπτωση κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος θεωρείτο ως «μισθωτός εργαζόμενος ή προς αυτόν εξομοιούμενος» από τη νομοθεσία κάθε κράτους μέλους, χωρίς εξαίρεση, στο οποίο είχε εργαστεί. Σχετικώς πρέπει, επίσης, κατά την άποψή μου να ληφθεί υπόψη ο υπονοούμενος σκοπός των άρθρων 12 και 13, ο οποίος συνίσταται στο να αποφεύγεται το είδος της σωρεύσεως και περιπλοκής που αναφέρεται στη νομολογία. Μια ανεπιθύμητη σώρευση και περιπλοκή αυτής της φύσεως θα μπορούσε κάλλιστα να εμφανιστεί όταν ο ενδιαφερόμενος ήταν ασφαλισμένος υπό την ιδιότητα του «μισθωτού εργαζόμενου ή προς αυτόν εξομοιούμενου» σε ορισμένο κράτος μέλος και υπό άλλη ιδιότητα σε άλλο κράτος μέλος, καθώς και όταν είχε την ιδιότητα του «μισθωτού εργαζόμενου ή προς αυτόν εξομοιούμενου» σε καθένα από αυτά τα κράτη.

Ορισμένοι θα διερωτηθούν ίσως, στο μέτρο που η άποψη που υποστηρίζω είναι ορθή, μήπως η παρατήρηση που αφήνει να διαφανεί το Cour de cassation είναι βάσιμη: ο γάλλος οργανωτής θεάματος δεν θα είχε σ' αυτή την περίπτωση όφελος με το να προσλάβει γερμανούς μουσικούς έχοντες την ιδιότητα του απασχολούμενου εργαζόμενου, παρά γάλλους μουσικούς· και αυτή τη φορά, πρέπει, κατά την άποψή μου, να λεχθεί ότι η απάντηση εξαρτάται αναγκαστικά από τις εφαρμοστέες γερμανικές νομοθετικές διατάξεις, εφόσον, για να καθορίσει την αμοιβή του ένας αυτοαπασχολούμενος εργαζόμενος πρέπει γενικά να λάβει υπόψη, μεταξύ άλλων, τις εισφορές κοινωνικής ασφαλίσεως που οφείλει. Η κατάσταση θα ήταν η ίδια για ένα γάλλο μουσικό που θα είχε την εμπορική ιδιότητα.

Θα εξετάσω, τέλος, ποια θα ήταν η κατάσταση αν ο μουσικός που αναφέρει το Cour de cassation δεν είχε καμιά ασφάλεια στην Γερμανία. Νομίζω ότι, σ' αυτήν την περίπτωση, το άρθρο 13, παράγραφος 1, γ) δεν θα μπορούσε να έχει εφαρμογή. Αυτή η διάταξη, κατά τη γνώμη μου, προϋπέθετε, πράγματι, όχι μόνο ότι ο εργαζόμενος θα απασχολείτο σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη, αλλά επίσης ότι θα απασχολείτο εκεί υπό συνθήκες οι οποίες, εκ πρώτης όψεως, συνεπάγονταν την υπαγωγή του στην ασφάλιση σε περισσότερα του ενός κράτη

μέλη. Σ' αντίθετη περίπτωση, κανένα πρόβλημα «συνδέσεως» δεν μπορούσε να τεθεί. Αν αντελήφθην καλώς τις παρατηρήσεις που κατατέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου καθώς και τις προφορικές αναπτύξεις στην επ' ακροατηρίου συζήτηση, κανένας άλλωστε δεν προτείνει να δοθεί σ' αυτό το ερώτημα διαφορετική απάντηση.

Εν συμπεράσματι, θεωρώ ότι στα ερωτήματα που υπέβαλε στο Δικαστήριο το Cour de cassation προσήκουν οι ακόλουθες απαντήσεις:

1) Το άρθρο 13, παράγραφος 1, γ) του κανονισμού 3 του Συμβουλίου έχει την έννοια ότι ένας γερμανός μουσικός, κάτοικος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, που ήταν ασφαλισμένος σ' αυτή τη χώρα σε οργανισμό κοινωνικής ασφαλίσεως, είτε υπό την ιδιότητα του μισθωτού εργαζόμενου ή του αυτοαπασχολούμενου εργαζόμενου, υπαγόταν στη νομοθεσία κοινωνικής ασφαλίσεως της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, αποκλειομένης της γαλλικής νομοθεσίας, ακόμα και αν εργαζόταν ευκαιριακά στη Γαλλία.

2) Η εφαρμογή αυτού του άρθρου υπ' αυτές τις συνθήκες είχε, συνεπώς, ως αποτέλεσμα την απαλλαγή του Γάλλου εργοδότη από τις εισφορές τις οποίες διαφορετικά θα όφειλε στους γαλλικούς οργανισμούς κοινωνικής ασφαλίσεως, λόγω της απασχολήσεως του εν λόγω μουσικού, αλλά δεν είχε αναγκαστικά ως αποτέλεσμα να καταστήσει την πρόσληψη των γερμανών μουσικών ευνοϊκότερη γι' αυτόν τον εργοδότη από την πρόσληψη γάλλων μουσικών.

3) Στην εξεταζόμενη στην προαναφερθείσα παράγραφο 1 περίπτωση, οι γαλλικοί οργανισμοί κοινωνικής ασφαλίσεως δεν θα υφίσταντο καμιά επιβάρυνση, τελικά, αν ο εν λόγω μουσικός ήταν στην Γαλλία θύμα είτε εργατικού ατυχήματος είτε ατυχήματος κατά τη διαδρομή προς ή από τον τόπο εργασίας.

4) Το άρθρο 13, παράγραφος 1, γ) δεν είχε εφαρμογή σε μουσικό που θα πληρούσε τις προϋποθέσεις που αναφέρονται πιο πάνω υπό (1), αλλά δεν θα ήταν ασφαλισμένος στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία σε κανένα οργανισμό κοινωνικής ασφαλίσεως.

5) Το άρθρο 12, παράγραφος 2 του κανονισμού 4 του Συμβουλίου έχει την έννοια ότι είχε σαν μόνο σκοπό τον καθορισμό του αρμόδιου γερμανικού οργανισμού κοινωνικής ασφαλίσεως, αφής στιγμής αποδεικνυόταν, σύμφωνα με το άρθρο 13, παράγραφος 1 β) ή γ) του κανονισμού 3, ότι η εφαρμοστέα σε ορισμένο εργαζόμενο νομοθεσία ήταν η γερμανική.